

الگوی راهبردی ارتقای اتحاد ملی بر اساس گفتمان ولایت فقیه، قانون اساسی، تجارب نظام جمهوری اسلامی ایران (با تأکید بر دکترین، اهداف و سیاست‌گذاری)

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر سید رضا حسینی^۱، محمود یقینی^۲

تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۸/۲۵

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۵/۲۵

چکیده

یکی از عناصر اصلی قدرت ملی و پیشرفت همه‌جانبه هر کشوری، ارتقای اتحاد ملی است. هدف اصلی مقاله حاضر ارائه الگوی راهبردی ارتقای اتحاد ملی بر اساس گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی است. مساله اصلی این تحقیق، ضعف در الگوی راهبردی مدون در حوزه ارتقای اتحاد ملی بر اساس گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی، تجارب نظام ج.ا.ا (با تأکید بر دکترین، اهداف و سیاست‌گذاری) در جمهوری اسلامی ایران است. روش این پژوهش آمیخته و نوع آن کاربردی - توسعه‌ای است. در این پژوهش، پس از تبیین مفاهیم، گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. الگوی راهبردی ارتقای اتحاد ملی مبتنی بر نتایج حاصله از تحلیل گفتمان ولایت فقیه و تحلیل تفسیری قانون اساسی به این شرح است: (۱) این الگو با اولویت در قلمروی جغرافیایی و سایر کشورهای اسلامی، قابلیت اجرایی دارد؛ (۲) منشأ و منبع مشروعیت اصلی الگو مبتنی بر آموزه‌های اسلام و قرآن مجید است؛ (۳) دکترین این الگو در حوزه سیاسی، مردم‌سالاری دینی و قدرت ملی، در حوزه اقتصادی، عدالت و اقتصاد مقاومتی، در حوزه فرهنگی، هویت ایرانی-اسلامی و در حوزه اجتماعی، عدالت مورد استخراج و تأکید قرار گرفت؛ (۴) ساختار، اجزاء، مؤلفه‌ها و همچنین مبانی انسان‌شناختی این الگو با جهان‌بینی اسلامی و اعتقادات جامعه ایران و همچنین الگوهای نوین مدیریت برگرفته از حوزه گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران انطباق دارد.

کلیدواژه‌ها: اتحاد ملی جمهوری اسلامی ایران، الگوی راهبردی، گفتمان ولایت فقیه، قانون اساسی، تجارب نظام

^۱ - استادیار دانشگاه انتظامی امین

^۲ - دانشجوی دکتری رشته مدیریت راهبردی فرهنگی دعا، نویسنده مسئول: yaghini7@gmail.com

مقدمه

اتحاد ملی، از معدود واژه‌ها و مفاهیمی است که در تمامی مکاتب و شرایع آسمانی و بشری مورد تأکید قرار گرفته و همه قوام و دوام جامعه را بدان وابسته می‌دانند. قرآن کریم با توجه به راز یگانگی انسان‌ها و چگونگی روابط ایشان می‌فرماید: **وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا (آل عمران- ۱۰۳)** همگی به ريسمان الهی چنگ زنید و از اختلاف بپرهیزید.

رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) در خصوص اهمیت اتحاد ملی می‌فرماید: ما اگر وحدت کلمه را حفظ کنیم پیروزیم (امام خمینی (ره)- ۵۸/۱/۱۷)

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز در اهمیت و ضرورت وحدت می‌فرماید: قرآن ما را به وحدت توصیه کرده است، قرآن ما را تهدید کرده است که اگر اتحاد و همبستگی خودتان را از دست بدهید، آبرو، هویت و قدرت شما نابود خواهد شد. (مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) - ۸۶/۲/۶) ایشان در مورد اتحاد ملی می‌فرماید: "اتحاد ملی یعنی یکپارچگی ملت ایران بر محور قانون اساسی. دشمن می‌خواهد میان فرقه‌های اسلامی نزاع باشد. به خصوص بعد از پیروزی انقلاب اسلامی دشمن خواسته است بین ایران اسلامی و بقیه ملت‌ها جدایی بیندازد، نگذارید این وحدت خدشه دار شود." (مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) - ۱۳۸۶/۱/۱)

یکی از عناصر اصلی قدرت ملی و پیشرفت همه جانبه هر کشوری، ارتقای اتحاد ملی است. هدف اصلی مقاله حاضر ارائه الگوی راهبردی ارتقای اتحاد ملی بر اساس گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی است. مساله اصلی این تحقیق، ضعف در الگوی راهبردی مدون در حوزه ارتقای اتحاد ملی بر اساس گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی، تجارب نظام جمهوری اسلامی ایران (با تأکید بر دکترین، اهداف و سیاست گذاری) است. با بررسی دقیق می‌توان نتیجه گرفت که وحدت بوسیله مولفه‌های هویت ملی مانند جغرافیا، تاریخ، دین، فرهنگ و... تقویت می‌شود لیکن با عنایت به جنبه‌های مهم معنوی در حفظ اتحاد، از مهم‌ترین عوامل گسترش وحدت ملی، دین مبین اسلام و روح حاکم بر آن یعنی توحید است.

وحدت از نظر سیاسی و اجتماعی به دو دسته حقیقی و اعتباری تقسیم می‌گردد. وحدت حقیقی،

همگرایی یک مجموعه انسانی حول یک یا چند مولفه هویت ملی (جغرافیا، تاریخ، دین، فرهنگ، قومیت و...) زیر یک پرچم و حول یک دولت تثبیت و تقویت شده و وحدت اعتباری، وحدت یک کلیت اجتماعی در یک وضعیت و موقعیت خاص می‌باشد (زورق، ۱۳۹۱: ۱۲۳).

نقطه کانونی و محوری وحدت حقیقی، فطرت و هویت الهی انسان است. از این رو اصلی‌ترین پرسش هویت، هویت بشری انسان است (زورق، ۱۳۸۹: ۳۱۵). راز تمدن آفرینی و در عین حال بی‌قراری‌های انسان در طول تاریخ را نیز می‌توان در فطرت انسان جستجو کرد (زورق، ۱۳۹۰: ۴۹).

لذا با توجه به اهمیت موضوع، مساله اصلی این پژوهش، ضعف الگوی راهبردی مدون برای ارتقاء اتحاد ملی بر اساس اندیشه‌ها، آراء و تدابیر حضرت امام خمینی (ره)، مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) و قانون اساسی و تجارب نظام جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

مبانی نظری و پیشینه شناسی تحقیق

مفهوم شناسی اتحاد ملی:

اتحاد ملی از لحاظ مفهوم‌شناسی و پیشینه ادبی قابل بررسی ودقت نظر است. "کلمه اتحاد، خود به معنای یکی شدن، یگانگی داشتن از ریشه «و ح د» به مفهوم یکتایی و یگانگی است" (دهخدا، ۱۳۸۵: ۸۴۴). "همچنین اتحاد یعنی یکی شدن، یگانگی کردن، یک رنگی، یکدلی، یک جهتی، توافق و موافقت (معین، ۱۳۸۴: ۸۴). اتحاد یعنی یکی شدن، موافقت و یگانگی، همدلی و دوستی و مودت و دوستی با صداقت و خلوص (نفیسی، ۱۳۱۸: ۸۰). "اتحاد یعنی یکی شدن، یگانگی کردن، وحدت و توافق" (آزنگ، ۱۳۸۱: ۵۰) و "وحدت یعنی یکی بودن، یگانه بودن" (همان: ۲۰۳۸) توجه به کارکرد مفهومی واژه اتفاق، نشان می‌دهد که مفهوم این واژه با واژه اتحاد بسیار نزدیک است. "اتفاق یعنی با هم یکی شدن، یکی گشتن، متفق شدن و اجماع" (آزنگ، ۱۳۸۱: ۵۱) ملت، یعنی "دین، آئین، شریعت، گروهی از مردم و یا گروهی از مردم یک کشور" (همان: ۱۸۱۰) "ملت، یعنی، شریعت، کیش، آئین، مردم یک کشور که از یک نژاد و تابع یک دولت باشند (عمید، ۱۳۷۱: ۱۱۱۶)". ملت به گروهی از انسان‌های دارای فرهنگ، ریشه نژادی مشترک و زبان واحد

اطلاق می‌گردد که دارای حکومتی واحد هستند یا قصدی برای خلق چنین حکومتی دارند (The

2051: New Oxford American Dictionary 2005). وجود مشترکات تاریخی، فرهنگی، مذهبی و منافع مشترک بین گروه‌های مختلف ساکن یک سرزمین عوامل اصلی ایجاد یک ملت واحد محسوب می‌شوند. هر چه این مشترکات بیشتر باشند احساس تعلق داشتن به یک ملت واحد، بین اعضای آن ملیت افزایش می‌یابد، به طوری که می‌توانند باعث ایجاد احساس تعلق به یک ملیت بین چندین گروه زبانی- قومی متفاوت گردد. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در تعریف اتحاد ملی می‌فرماید: "اتحاد ملی؛ یعنی در درون ملت ما اتحاد کلمه‌ی همه‌ی آحاد ملت و قومیت‌های گوناگون و مذاهب گوناگون و اصناف گوناگون ملی". (امام خامنه‌ای ۱/۱/۱۳۸۶ بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی) "اتحاد ملی؛ یعنی خانواده‌ی ملت، خانواده‌ی انقلاب وحدت خود را، درون‌گرایی خود را نسبت به یکدیگر، اتصال و چسبندگی را به یکدیگر حفظ کنند؛ نگذارند و اگرایی به وجود بیاید." (امام خامنه‌ای ۲۸/۱۱/۱۳۸۶ بیانات در اجتماع مردم تبریز) - "اتحاد ملی در اصطلاح، آن است که آرا و اندیشه‌ها متفق و هماهنگ باشد و همه مردم از هر رنگ و نژاد و قوم و قبیله، با هم همکاری داشته و در کنار یکدیگر باشند و مشکلات یکدیگر را حل کنند و علیه یکدیگر کارشکنی و خیانت نکنند. یکی شدن، یگانگی، یکدلی، یک‌جهتی و موافقت در چارچوب یک ملت را اتحاد ملی می‌گویند." (معین، ۱۳۸۴: ۸۴) "وحدت ملی یعنی اشتراک همه افراد یک ملت در آمال و مقاصد چنانچه به منزله مجموعه واحدی به شمار آیند" (همان: ۲۰۳۹).

پیشینه تحقیق و جمع بندی پیشنهادها:

هر پژوهشی نیازمند بررسی موضوع تحقیق در مستندات علمی و پژوهش‌های انجام شده در خصوص آن است. در این تحقیق از پیشینه‌های زیربه شرح طرح تحقیقاتی، رساله دکتری و مقالات علمی- پژوهشی استفاده شده است.

طرح تحقیقاتی رابطه سیستم سیاسی بسیط با همبستگی ملی - رضا اله‌وردی‌زاده از دانشگاه تربیت مدرس (۱۳۸۵) روش: توصیفی - تحلیلی نتایج: از لحاظ نظری نظام سیاسی بسیط ویژگی‌های مطلوبی در عرصه جغرافیایی و انسانی دارد که اگر این ویژگی‌ها را کشورهای بسیط داشته باشند،

همبستگی و بقای ملی بیشتر حفظ می‌شود.

- رساله‌های دکتری

همبستگی اجتماعی و تاثیر آن بر امنیت ج.ا.ا - حمید ملکی از دانشگاه عالی دفاع ملی (۱۳۸۹) -
 روش: پیمایشی و همبستگی؛ نتایج: میزان همبستگی اجتماعی در گنبد ضعیف و گرایش به هویت ملی متوسط توصیف گردیده است.

- بررسی عوامل موثر بر نقش آفرینی اقوام مرز نشین - عباس فرخی از دانشگاه عالی دفاع ملی (۱۳۸۹) - روش: توصیفی - همبستگی؛ نتایج: سیاست های دولت مرکزی و موقعیت ژئوپلیتیک زیستگاه اقوام مرز نشین ایرانی و نقش روسای ایلات و نخبگان محلی در همگرایی اقوام مرز نشین با دولت مرکزی بر میزان نقش آفرینی آنان در امنیت ملی موثر هستند.

- تحلیل ژئوپلیتیک مذهب در روستاهای مرزی و ارائه راهبرد مناسب - حسین دادرس از دانشگاه عالی دفاع ملی (۱۳۸۹) - روش: موردی - زمینه‌ای و نتیجه تحقیق تایید فرضیه‌های پژوهش می‌باشد.

- دولت - ملت‌سازی ایرانی تداوم تاریخی یا تغییرات سیاسی - اعظم ملایی از دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات (۱۳۸۹) روش: اسناد علمی؛ نتایج: جمهوری اسلامی روند دولت - ملت‌سازی را مطابق با هنجارها و نگرش‌های خود ادامه داده و در برخی موارد همچون افزایش استقلال سیاسی و کاهش نظامی‌گری آن را بهبود و تکامل بخشیده است.

- نقش دولت الکترونیک در افزایش قدرت ملی ج.ا.ا - علی صادقی از دانشگاه آزاد اسلامی (۱۳۹۰) روش: اسناد علمی؛ نتایج: مؤلفه‌ها قدرت نرم به خصوص اتحاد و انسجام ملی در مجموع اثرگذاری مثبتی بر قدرت ملی ایران دارند، اما کشور ما نتوانسته است از مؤلفه‌های فراملی موثر بر قدرت نرم، بهره‌برداری بهینه و مناسبی را در حد مطلوب داشته باشد.

و مقالات همایش ملی اتحاد ملی سال ۱۳۸۶: اتحاد ملی و ضرورت بازسازی آن در ایران - حمید احمدی روش: کتابخانه‌ای - اسنادی نتایج: تحلیل گفتمان هویت ملی ایرانی با کاربرد چارچوب نظری متکی به اتحاد ملی، هویت ملی و ضرورت بازسازی آن در ایران (نگرش معرفت

شناختی) برنامه پژوهشی و سازوکار بازسازی آن مناسب‌ترین شیوه شناخت نهادینه‌سازی نیازهای نوین جامعه ایرانی در نظر گرفته شده است.

- زمینه‌های اجتماعی-ارتباطی اتحاد ملی، حمید عبدالهیان روش: کتابخانه‌ای - اسنادی
نتایج: باید رویکرد استراتژیک در امور حاکم شود و مردم تهدیدهای خارجی را همیشه در اولویت اول بحران‌ها قرار دهند.

- اتحاد ملی، لوازم و موانع - تقی آزاد ملک‌ی روش: کتابخانه‌ای - اسنادی نتایج: لوازم و مقتضیات اتحاد در سطح ملی تا حدود زیادی در میان صاحبان خرد و اندیشه شناخته شده است، اما به لحاظ سیاسی شدن اتحاد ملی، کمتر تلاشی در سامان‌دهی این امر صورت نمی‌گیرد.

- ظرفیت‌های قانون اساسی ج.ا.ا. در اتحاد و همبستگی ملی - سیامک ره‌پیک روش: بررسی اسناد و مدارک نتایج: باید فاصله بین ظرفیت‌های قانونی و انتظارات از یک سو و انتظارات و واقعیات از سوی دیگر کاهش یابد و از اعمال سلیقه‌ها و تفاسیر غیرمنطقی از اصول و چارچوب‌های قانونی اجتناب شود.

- همبستگی ملی - بررسی زمینه‌های شکل‌گیری و استمرار - فردین قریشی روش: بررسی اسناد و مدارک نتایج: همبستگی ملی فرآیند متحد شدن یک ملت است و دارای سه شاخص حذف خشونت در تعاملات ملی، توسعه سازش بر سر اختلافات و گسترش همکاری‌ها در میان شهروندان می‌باشد.

- نقش ادبیات فارسی در اتحاد ملی ایران - حسینعلی قبادی؛ روش: کتابخانه‌ای - اسنادی نتایج: زبان و ادبیات فارسی دارای ظرفیت و پتانسیل بسیار قوی جهت اتحاد ملی و همبستگی کشور می‌باشد لذا ضروری است تلاش برنامه‌ریزی شده جهت تداوم و ارتقاء ملی، منطقه‌ای و جهانی در راستای ترویج این میراث گران‌بها انجام گیرد.

- مقاله اتحاد ملی و انسجام اسلامی در پرتو وحی و امامت و تاریخ - عبدالحسین خسرو پناه از مرکز تخصصی مهدویت (۱۳۹۱) روش: بررسی اسناد و مدارک نتایج: علاوه بر عوامل روان‌شناختی و جامعه‌شناختی برای وحدت‌ستیزی یا وحدت‌گریزی می‌توان به عوامل

معرفت‌شناختی نیز توجه ویژه داشت.

در جمع‌بندی پیشنهادیه سوابق مرتبط با تحقیق موارد زیر قابل توجه می‌باشد:

بررسی منابع و اسناد موجود نشان می‌دهد مطالعات مربوط به نظام حکومتی الگو، از جمله مطالعات میان‌رشته‌ای است که قدمت چندانی ندارد. آموزه‌های اسلامی بر اتحاد ملی تاکید می‌کند و از سوی دیگر، بررسی نظرات و بیانات امام خمینی (ره) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) نشان می‌دهد که اتحاد ملی ضرورتی برای ادای تکالیف دینی و پیشرفت همه‌جانبه کشور در اقتدار ملی است.

پروژه‌های انجام شده عموماً دیدگاهی اسلامی، علمی و تخصصی با بهره‌گیری از مستندات و منابع علمی دارند.

به دلیل آنکه اتحاد ملی، موضوعی میان‌رشته‌ای و دارای وجوه متفاوت اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است، مطالعات قبلی در این موضوع از تنوع موضوعی و مفهومی بسیار برخوردار هستند. پیشنهادیه‌های موجود از لحاظ بررسی ارتقاء اتحاد ملی دارای خلاء بوده و خصوصاً اینکه الگوی راهبردی در این خصوص ارائه نشده است.

تحقیقات پیشین درباره اتحاد ملی، بخصوص اینکه اغلب آن‌ها با رویکرد فلسفی نه کاربردی به این موضوع پرداخته اند، و می‌توان گفت پیشنهادیه‌ای علمی درباره راهبردهای اتحاد ملی با رویکرد و مقیاس ملی و از منظر گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی وجود ندارد. البته در پژوهش پیش رو به این مساله پرداخته شده است.

جایگاه و اهمیت اتحاد ملی :

اتحاد، از مفاهیمی است که در قرآن مجید مورد تأکید ویژه قرار گرفته و همه قوام و دوام جامعه را بدان وابسته می‌داند. قرآن کریم می‌فرماید: وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ (انفال- ۴۶) فرمان خدا و رسول او را اطاعت کنید و با یکدیگر نزاع و اختلاف نکنید، که سست و ناتوان می‌شوید و قدرت و شوکتان از میان می‌رود. قرآن کریم به مسئله اتحاد از ابعاد

مختلف می‌نگرد و بر اهمیت آن میان نهادهای اجتماعی و گروه‌های انسانی تأکید دارد و پیوند میان قلوب مؤمنان را نوعی تصرف الهی می‌شمارد و برای حفظ آن، ارسال پیامبران به همراه شرایع را ضروری می‌داند. این واژه در قرآن با مضامین متنوعی چون موارد ذیل آمده است: امت واحده: «كان الناس امة واحدة» (بقره-۲۱۳). اعتصام به جبل الله: «واعتصموا بجبل الله جميعاً ولا تفرقوا...» (آل عمران-۱۰۳) کلمه سواء: «قل يا اهل الكتاب تعالوا الى كلمة سواء بيننا وبينكم...» (آل عمران-۶۳). این به معنای باورهای دینی مشترک است که اهل کتاب نیز باید بدان ملزم باشند. صراط مستقیم: «و ان هذا صراطي مستقيماً فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبيله...» (انعام-۱۵۳). باید یاد کرد این واژه به صورت مفرد در برابر واژه «سبیل» که گاه به صورت جمع می‌آید، حکایت از وحدت و یکپارچگی راه مؤمنان دارد. تألیف میان دل‌ها: «والف بين قلوبهم...» (انفال-۶۳). اخوت و برادری: «انما المؤمنون إخوة فاصلحوا بين أخويكم» (حجرات-۱۰). بنیان مرصوص: «إن الله يحب الذين يقاتلون في سبيله صفاً كأنهم بنیانٌ مرصوص» (صف-۳). این تعبیر بیانگر یکپارچگی مؤمنان در رویارویی با کافران است.

اتحاد ملی از موضوعات بسیار مهم در مسائل اجتماعی است تا جایی که دیگر مسائل با اهمیت اجتماعی را تحت شعاع خود قرار می‌دهد. "بافت اتحاد ملی، بافتی اجتماعی-سیاسی است اما بافت موضوعی آن همگرایی میان واحدهای انسانی، گروهی، جمعی و سازمانی است که می‌تواند رسالتی نهادی را به همراه داشته باشد. مفهوم اتحاد ملی در ادبیات سیاسی از دو ویژگی «یگانگی درونی و پیوستگی بیرونی» برخوردار است، که در هر دو منظر، متوجه خط دوام و ثبوت وحدت در عرصه حیات جمعی جهت رسیدن به هدف یا اهداف تعریف شده فردی، اجتماعی و ملی پذیرفته شده است. از همین رو، یک ملت با حصول به یگانگی درونی و تسری آن به لایه‌های بیرونی در قالب پیوستگی‌های اجتماعی و بسط آن در تمامی عرصه‌ها، حوزه‌ها و بخش‌های جامعه ملی می‌تواند به اتحاد ملی دست یابد" (اولیو راستلی، ۱۳۸۵: ۸۵۹).

اتحاد ملی دارای عناصر و اجزای مهمی است و هر کدام از این عناصر در جای خود از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. "مذهب به عنوان کانون فرهنگ در اکثر بخش‌های جهان اهمیت خود را

به منزله یک عامل همبستگی ملی حفظ نموده است و چون به تنهایی در ایجاد فرهنگ و آداب و رسوم و سنن بسیاری از کشورها تأثیر شگرف دارد، هنوز در بسیاری از کشورهای جهان مهم‌ترین عامل در همبستگی ملی محسوب می‌شود (میرحیدر، ۱۳۸۰: ۱۳۳). وحدت از نظر سیاسی و اجتماعی به دو دسته حقیقی و اعتباری تقسیم می‌گردد. وحدت حقیقی، همگرایی یک مجموعه انسانی حول یک یا چند مولفه هویت ملی (جغرافیا، تاریخ، دین، فرهنگ، قومیت و...) زیر یک پرچم و حول یک دولت تثبیت و تقویت شده و وحدت اعتباری، وحدت یک کلیت اجتماعی در یک وضعیت و موقعیت خاص می‌باشد. اتحاد اعتباری مشارکت در یک موقعیت یا وضعیت خاص است مانند وحدت مسافران یک هواپیما با فرهنگ، زبان و نژادهای مختلف هنگامی که در مقابل خطر مشترک قرار گرفته‌اند (زورق، ۱۳۹۱: ۱۲۳-۱۲۴). لذا در ایران اسلامی، به نظر می‌رسد لازم است در اتحاد ملی حرکت از وحدت اعتباری به سمت وحدت حقیقی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار باشد و راز وحدت حقیقی طی طریق از عالم کثرت به سوی عالم وحدت و ذوب شدن در ارزش‌های الهی و خدایی شدن است و در سطح اجتماع اتحاد ملی را تقویت نماید.

"با بررسی دقیق در وحدت حقیقی، نقطه کانونی و محوری آن را می‌توان فطرت و هویت الهی انسان قلمداد نمود. از این رو اصلی‌ترین پرسش هویت، هویت بشری انسان است (زورق، ۱۳۸۹: ۳۱۵). راز تمدن آفرینی و در عین حال بی‌قراری‌های انسان در طول تاریخ را نیز می‌توان در فطرت انسان جستجو کرد (زورق، ۱۳۹۰: ۴۹). البته جایگاه انسجام و اتحاد ملی در تمدن آفرینی بر هیچ کس پوشیده نیست. اتحاد ملی، همواره از پایه‌های قوام و استواری جامعه بوده است. جامعه‌ای که در آن وحدت ملی وجود داشته باشد همواره در برابر دشمنان و تهدیدهای بیرونی، محکم و استوار بوده و در جهت رشد و تعالی خویش گام برمی‌دارد؛ اما جامعه‌ای که در آن تشتت و پراکندگی و اختلاف وجود داشته باشد، موانع رشد و اعتلای خود را در درون خویش پرورش می‌دهد و در نهایت با یک ضربه و تهاجم بیرونی دچار تهدید و فروپاشی می‌گردد. انسان در اثر زندگی مشترک با گروهی از مردم، با مشترکات فرهنگی مختلف، نوعی یگانگی با آن‌ها پیدا می‌کند، بلکه همان‌طور که یک فرد دارای یک «خود» است، یک ملت به علت داشتن فرهنگ

مشترک یک « خود » ملی پیدا می‌کند. ملتی که پشتوانه فرهنگی داشته باشد، از «من» ها یک « ما » می‌سازد. احیانا برای این « ما » فداکاری می‌کند، از پیروزی « ما » احساس سرافرازی و از شکست آن احساس سرافکنندگی می‌کند. از بهترین و جامع ترین تشبیهات، تشبیه جامعه است به پیکر زنده. جامعه‌ای سالم و زنده است که دارای روح اجتماعی باشد. شناسایی تفاوت‌ها برای دست یابی وحدت نیز از طرف متون دینی مورد تأیید قرار گرفته است. راه‌حل قرآنی اصل اتحاد میان اقوام و قبایل آن است که این تفاوت را زمینه‌آشنایی آنان نسبت به یکدیگر قرار دهیم. به عبارت دیگر راه حل رفع اختلافات آن است که زمینه‌هایی برای معرفت متقابل میان آنان فراهم آید. در این دیدگاه حتی جهانی شدن به معنی حضور همه عناصر جهان در جهان معاصر است. اتحاد ملی هسته قدرت ملی یک کشور است. امنیت اجتماعی یکی از محصولات اتحاد ملی است که خود نیز از عناصر مقوم ساز آن محسوب می‌شود. اگر مردم از هنجارهایی که ساختار اجتماعی را تشکیل می‌دهند تبعیت نکنند ساختار جامعه فرو خواهد ریخت و احتمالا زندگی منظم انسان‌ها با یکدیگر به هرج و مرج تبدیل خواهد شد. کارکرد هنجارها تنظیم روابط اجتماعی و ایجاد نظم اجتماعی است که در صورت عدم رعایت هنجار، روابط اجتماعی و کنش‌های متقابل دچار اختلال شده و نظم اجتماعی بر هم می‌ریزد. یکی از مسائلی که در اتحاد ملی مورد توجه است نظم اجتماعی است. "پارسونز هسته اصلی مسأله نظم را در کم و کیف انسجام هنجاری می‌بیند که مبتنی بر اصول مشترک ارزش‌ها در جامعه است. به بیان دقیق‌تر، در وهله اول، حل مسأله نظم منوط به تنظیم هنجاری «روابط بین واحدها» بر مبنای اصول مشترک ارزشی می‌باشد که از طریق نهادینه شدن اجتماعی و نهادینه شدن فرهنگی میسر می‌شود." (چلبی، ۱۳۸۴: ۱۴-۱۵)

البته بسیاری بر این باورند که راه حل نظم را تنها در نظام هنجاری آن طور که پارسونز می‌بیند، نباید محدود کرد بلکه در نظام رابطه‌ای جامعه نیز باید جستجو نمود. ارزشها نیز از مجموعه فرهنگ محسوب می‌شود و در همبستگی اجتماعی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. "ارزش‌ها، عقاید ریشه‌دار عمیقی است که گروه اجتماعی هنگام سؤال درباره خوبی‌ها، برتری‌ها و کمال مطلوب به آن مراجعه می‌کنند. ارزش اجتماعی، واقعیت‌ها و اموری را تشکیل می‌دهد که مطلوبیت

داشته و مورد خواست و آرزوی اکثریت افراد جامعه است. ارزش‌های اجتماعی به تدریج به صورت هنجارهای اجتماعی در می‌آیند که با رعایت آن‌ها جامعه نظم پیدا می‌کند. برای نظارت بر رفتار اعضا، ارزش‌ها و هنجارها به تنهایی کافی نبوده و نیاز به ابزار رسمی به عنوان پشتوانه اجرایی نظارت اجتماعی می‌باشد که تحت عنوان قوانین و مقررات رسمی مطرح می‌شوند. بنابراین جامعه رسمی به منظور جلب حداقل هم‌رنگی از جانب اعضا، از طریق وضع قانون و تعیین سیستم پاداش‌ها و مجازات‌ها عمل می‌نماید. زمانی که ارزش‌ها و هنجارها نادیده گرفته می‌شوند برای جلوگیری از حفظ قدرت اجرایی، ارزش‌ها و هنجارها مکانیزم‌های رسمی کنترل اجتماعی (قوانین) باید وارد عمل شده و نظم و امنیت اجتماعی را برقرار ساخته و ایمنی اجتماعی جامعه را افزایش دهند (مجردی، ۱۳۹۱: ۵۹-۶۰). یکی دیگر از مسائلی که در اتحاد ملی مورد توجه است اجرای عدالت اجتماعی و توجه به قوانین کشور است. قرآن در کمال صراحت عدالت اجتماعی را به عنوان هدف بعثت انبیاء معرفی کرده است (حدید / ۲۵) یکی از پایه‌ها و عوامل سازنده امنیت اجتماعی، وحدت و همدلی حاکم بر مردم است و خود این وحدت و همدلی باعث استقرار و دوام امنیت اجتماعی می‌گردد. امیر مؤمنان علی (ع) آنگاه که با فتنه خوارج روبرو شد، فرمودند: «و همواره همراه بزرگ‌ترین جمعیت‌ها باشید که دست خدا با این جمعیت است. از پراکندگی پرهیزید که انسان تنها و پراکنده بهره شیطان است، همچنان که گوسفند تک‌رو طعمه گرگ می‌شود» (همان، کلمات قصار، ش ۳۶۲) میان مفاهیم یگانه‌گرایی، یگانگی شخصیت، یگانگی فرهنگی و یگانگی اجتماعی ارتباط معناداری وجود دارد؛ زیرا در یگانگی شخصیت، نظام شخصیتی خاصی ایجاد می‌شود که در پیوند با یگانگی فرهنگی به یگانگی اجتماعی می‌پیوندد. حاصل این یگانگی اجتماعی نیز دستیابی به قدرت ملی استحکام یافته‌ای است که بنیاد امنیت ملی، توسعه ملی و حصول به اهداف ملی است. برای سطوح اتحاد ملی دست کم سه سطح را می‌توان از یکدیگر تفکیک کرد. سطوحی که هر یک منطبق و مفاهیم خاص خود را دارند. سطح اول (سطح خورد: مطالعه انسجام، معطوف به افراد و شهروندان است. در این سطح، بیشترین دغدغه، انسجام و سازگاری بین افراد یک جامعه و در حد نهایت آن، انسجام در

خانواده مطرح می‌شود. سطح دوم) و یا سطح میانی: مطالعه و بررسی انسجام متعلق به انسجام گروه‌ها، خرده فرهنگ‌ها، اقوام و گروه‌های اجتماعی است و سطح سوم) سطح عالی: به سطح کلی ساختارها و نهادها مربوط می‌شود. همان گونه که پارسونز چهار ساختار فرهنگ، اجتماع، سیاست و اقتصاد را مطرح می‌کند و نسبت روابط آن‌ها با یکدیگر مورد توجه قرار می‌دهد، سطح عالی نیز به نهادها و ساختارهای اصلی جامعه می‌پردازد و انسجام و هماهنگی بین ساختارهای تشکیل‌دهنده جامعه را با یکدیگر با دقت و حساسیت تمام مورد توجه قرار می‌دهد. ناهماهنگی و عدم انسجام بین ساختارهای چهارگانه از منظر اهداف و غایات، ارزش‌ها و وسایل، به سطح دوم انسجام گروه‌های اجتماعی نفوذ می‌کند و سبب تفرق و تشتت در پاره ساختارها گروه‌ها و خرده فرهنگ‌ها می‌شود. به عبارتی دیگر، بحران ساختی به سمت حوزه دیگر سرازیر می‌گردد و جامعه را با بحرانی روبرو می‌سازد (زمانیان، ۱۳۸۶). همان گونه که اشاره شد ارتقای اتحاد ملی هنگامی اتفاق می‌افتد که بین همه‌ی آحاد ملت و اقوام و مذاهب و اصناف گوناگون اتحاد کلمه، هم‌زبانی و همدلی افزایش پیدا نماید. جهت افزایش اتحاد ملی بصورت حقیقی لازم است عناصر هویت زای ملی مانند دین، مذهب و توحید، جغرافیا، تاریخ مشترک، زبان و خط مشترک، فرهنگ و سنن، حکومت و منافع ملی و بویژه نقطه کانونی آن یعنی اسلام که در این بخش به آن اشاره گردید ارتقا پیدا کند. در تمدن اسلامی، ارتباط انسان با خدا مهم‌ترین عنصر هویت بخش است. جا دارد به نقش اتحاد ملی در امنیت اشاره گردد. اتحاد ملی با همبسته کردن اعضای اجتماع و پیوند دادن آن‌ها (منافع و از همه مهم‌تر، سرنوشت آن‌ها به همدیگر)، به صورت پیشگیرانه^۱ و واکنشی^۲، وضعیت امنیت ملی را ارتقا می‌بخشد و لوازم نرم افزاری و سخت افزاری آن را مهیای تضمین "جامعه‌ای امن" می‌سازد. به همین دلیل می‌توان امنیت ارتقایافته و اطمینان بخش را ملازم با حضور مؤثر عموم در

1 - preventive

2 - reactive

عرصه خلق و ایجاد زیربناهای امنیت یا امنیت سازی^۱ و همچنین صیانت از وضعیت امنیتی موجود^۲ دانست. میان امنیت و اتحاد ملی، رابطه ای مستقیم وجود دارد: هرچه همبستگی در میان ملت بیشتر باشد، ضریب امنیتی کشور بیشتر می شود. از مجموع مباحث ارایه شده نتیجه گرفته می شود که دکترین جمهوری اسلامی ایران در ارتقای اتحاد ملی، افزایش هویت نیرومند الهی

– روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ نوع، در زمره تحقیقات کاربردی - توسعه‌ای دسته‌بندی می‌گردد. این پژوهش به این دلیل در زمره تحقیقات توسعه‌ای دسته‌بندی می‌شود، که توانسته است ابزار لازم را در خصوص الگوی ارتقای اتحاد ملی از طریق مطالعه در اسناد بالادستی، مصاحبه با صاحب‌نظران این حوزه و واکاوی و مطالعات اکتشافی در ادبیات موجود، فراهم نموده و توسعه‌ی دانش در زمینه‌ی موضوع مقاله فراهم می‌نماید. همچنین پژوهش حاضر به این دلیل در حوزه مطالعات کاربردی قرار می‌گیرد که به دنبال ارائه‌ی الگوی راهبردی ارتقای اتحاد ملی بر اساس اسناد بالا دستی نظام بوده و نتایج حاصل از آن در سیاست‌گذاری‌ها و تصمیمات راهبردی مسئولین نیز، امکان بکارگیری دارد.

در این تحقیق، از روش تحلیل محتوا و گفتمان در آراء و اندیشه‌های حضرت امام خمینی (ره) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله) و از روش تحلیل تفسیری در قانون اساسی و تکنیک دلفی جهت جمع‌آوری داده‌ها در حوزه اتحاد ملی، بهره‌برداری شده است. نوع تحلیل محتوی معنایی و نوع تحلیل گفتمان استفاده شده در این پژوهش، روش لاکلا و موفه می‌باشد.

پایایی:

به منظور سنجش پایایی و اعتبار تحلیل محتوای آراء و اندیشه‌های امام خمینی (رحمت الله علیه) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) از فرمول هولستی استفاده شده است. در این مرحله کلمات

1 - security-making

2 - security- keeping

مشخص شده توسط تعداد دو خبره از حوزه اتحاد ملی کدگذاری گردیده و متعاقباً در فرمول زیر قرار داده شده است :

$$\text{پایایی} = \frac{2M}{N1+N2}$$

در این فرمول و در تحلیل محتوای مذکور:

$$M = ۸۹ \text{ (تعداد تصمیم های کدگذاری مورد توافق دو کدگذار)}$$

$$N1 = ۸۶ \text{ (تعداد تصمیم های کدگذاری از سوی کدگذار اول)}$$

$$N2 = ۹۴ \text{ (تعداد تصمیم های کدگذاری از سوی کدگذار دوم)}$$

$$\text{پایایی } ۰/۹۸ \text{ بسیار قابل توجه است.} \quad \text{پایایی} = \frac{178}{86+94} = ۰/۹۸$$

سلامی که دیگر هویت ها را در خود ذوب می کند می باشد.

رویکرد و مولفه های ولایت فقیه، قانون اساسی، تجارب نظام ج.ا.ا در اتحاد ملی :

آنچه از تحلیل محتوای بیانات، فرامین و ابلاغیه های رهبران نظام و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برمی آید آن است که اتحاد ملی از ابتدای شکل گیری اندیشه ی انقلاب اسلامی در منظومه ی فکری امام راحل (ره) و به تبع آن مقام معظم رهبری موجود بوده و برآمده از بنیان اسلامی اندیشه های - آنان است و همچنین در تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی و رویکردهای آن تبیین مؤلفه های اتحاد ملی به وضوح به چشم می خورد و به موضوعی راهبردی و رسالتی بنیادین برای سیاست گذاران و برنامه ریزان نظام تبدیل شده است.

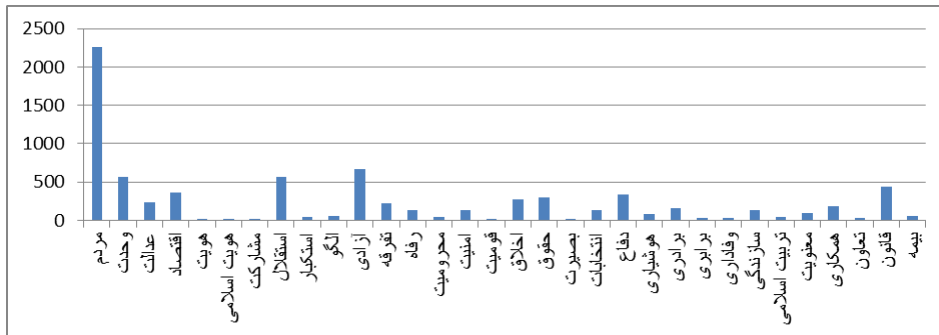
علاوه بر آن پس از دقت در مؤلفه های اتحاد ملی در اندیشه ی رهبران نظام و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و استخراج مؤلفه هایی که از میانگین کاربرد بالایی برخوردار هستند، مشاهده گردید که به ترتیب اسلام، وحدت کلمه، وحدت، امید، بصیرت، حفظ نظام اسلامی، اهداف اسلامی، استقلال و تمامیت ارضی، عدالت، خط و زبان فارسی آزادی، تاریخ مشترک و پرچم مهم ترین مؤلفه های ارتقای اتحاد ملی به شمار می آید. همان گونه که ذکر گردید اشتراک این مؤلفه ها که

نمودار های آن به شرح ذیل ارائه می‌گردد نشانگر اهداف و بنیان های مشترک اسلامی موجود در حوزه مذکور است.

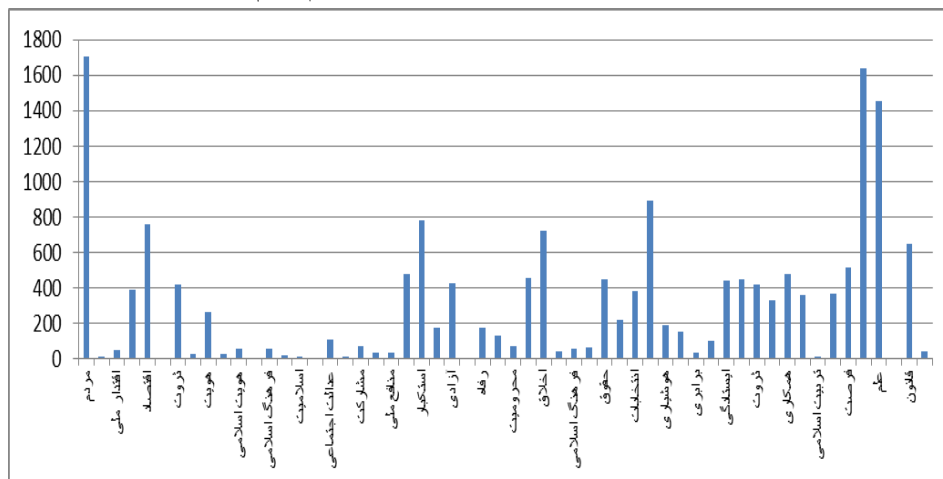
تحلیل محتوا:

تحلیل محتوا، روش های اسنادی است که به بررسی نظام مند، عینی، کمی و تعمیم پذیر پیام های ارتباطی می پردازد. این روش در دسته بندی روش ها، پنهان گر محسوب می شود و از آن برای بررسی محتوای آشکار پیام های موجود در یک متن می پردازد و در نتیجه وارد تاویل و نشانه شناسی محتوای پیام نمی شود. تحلیل محتوا روشی مناسب برای پاسخ دادن به سؤال هایی درباره محتوای یک پیام است. هر چند در رویکردهای اولیه، ادعا می شد که تحلیل محتوا می تواند علاوه بر محتوای پیام، به ویژگی های مؤلف و تأثیر بر مخاطب بپردازد، اما امروزه دو کارکرد اخیر را تنها در روش های تلفیقی میدانی و اسنادی امکان پذیر می دانند. انواع تحلیل محتوا شامل عملی، معنایی و علامت حامل می باشد. در این تحقیق تحلیل محتوای بیانات حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و قانون اساسی از نوع معنایی است. بر این اساس طبق این روش کل بیانات حضرت امام خمینی (ره) و امام خامنه ای (مدظله العالی) مورد بررسی و تحلیل محتوا قرار گرفت و در نهایت مولفه های زیر در حوزه اتحاد ملی به دست آمد.

مولفه های اتحاد ملی طبق تحلیل محتوای بیانات، فرامین و ابلاغیه های امام خمینی (ره):

مولفه های اتحاد ملی طبق تحلیل محتوای بیانات، فرامین و ابلاغیه های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی):

تحلیل تفسیری

یکی از روش‌های تحلیلی روش تحلیل تفسیری است.^{۲۸۱} در این روش تحلیلی، پژوهشگر درصدد است تا در حد امکان، به آشکار نمودن پیام‌های نهفته در متن نوشتاری بپردازد (فرخزاد، ۱۳۸۴: ۲۸۱). طبق توصیه گیلهام (۲۰۰۰) دقت در این روش و تمرکز بر متن از اهمیت زیادی برخوردار است. برای دستیابی به این هدف، متن مورد نظر باید به طور کامل و با شرح جزئیات نوشته شود (گیلهام، ۲۰۰۰: ۶۳). بزرگ‌ترین فایده تحلیل موشکافانه‌ای که پژوهشگر در این روش انجام می‌دهد این است که یافته‌های اساسی و جزئیاتی را که بر حسب مقوله‌ها دسته‌بندی شده، در اختیار او قرار می‌گیرد. بر این اساس طبق این روش کل اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار گرفته و مولفه‌های اتحاد ملی آن طبق نمودار زیر موردشناسایی قرار گرفته است.

مؤلفه‌های اتحاد ملی طبق تحلیل تفسیری قانون اساسی

تحلیل گفتمان:

تحلیل گفتمان اندیشه‌ها و آرای رهبران نظام با بهره‌مندی از الگوی تحلیل گفتمان لاکلاو موف و با مراجعه به متون، بیانات و اندیشه‌های ولایت فقیه از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ تا کنون به شرح زیر صورت گرفته و نتایج ارائه می‌شود. فرایند تحلیل گفتمان که در فارسی معادل‌های دیگری نظیر سخن‌سنجی، سخن‌کاوی، تحلیل کلام و تحلیل گفتار نیز دارد، از نظر معنایی با سیر تکاملی همراه بوده است. در تحلیل گفتمان ابعاد و مؤلفه‌های حاصل از تحلیل گفتمان امام خمینی (رحمت‌الله علیه) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) که طبق روش لاکلاو و موف انجام شد و تحلیل تفسیری قانون اساسی در حوزه ارتقای اتحاد ملی به منظور استاندارد سازی به صورت متمرکز طبق جدول شماره ۱ ارائه می‌گردد.

جدول شماره ۱- تحلیل تفسیری قانون اساسی در حوزه ارتقای اتحاد ملی

مؤلفه ها	ابعاد	محورها	
قدرت ملی	سیاسی	دکترین ارتقای اتحاد ملی	
اتحاد ملی			
مردم سالاری دینی			
اقتصاد مقاوتی	اقتصادی		
عدالت اقتصادی			
ثروت ملی			
هویت ملی	فرهنگی		
تمدن اسلامی			
فرهنگ اسلامی			
هویت ایرانی اسلامی			
غیرت ملی			
عدالت اجتماعی	اجتماعی		
عدالت قضایی			
حفظ منافع ملی	سیاسی		اهداف ارتقای اتحاد ملی
ارتقای مشارکت ملی			
حفظ استقلال و تمامیت مرزی			
مبارزه با استکبار			
الگوسازی			
آزادی بر اساس قانون اساسی			
جلوگیری از اختلاف			
ارتقای اتحاد ملی			
مقابله با تجزیه طلبی			
محرومیت زدایی		اقتصادی	
تامین رفاه اجتماعی			
امنیت اقتصادی			
اشتغال زایی			
حفظ هویت های قومی با رویکرد اتحاد ملی	فرهنگی		

حفظ هویت های اسلامی		سیاست ها ارتقای اتحاد ملی
حفظ اخلاق و فرهنگ اسلامی		
امنیت فرهنگی		
امنیت اجتماعی	اجتماعی	
امنیت قضایی		
حفظ حقوق شهروندی		
رضایتمندی اجتماعی		
دشمن شناسی و بصیرت	سیاسی	
انتخابات		
دفاع همه جانبه		
برادری و برابری		
وفاداری		
تولید و توزیع عادلانه ثروت	اقتصادی	
سازندگی		
همکاری و تعاون		
تربیت اسلامی	فرهنگی	
معنویت گرایی		
فرصت سازی فرهنگی		
توان علمی		
احترام به مقدسات مذهبی		
تقریب مذاهب اسلامی		
محوریت قانون	اجتماعی	
بیمه و تامین اجتماعی		
ظرفیت سازی		
فرصت سازی		

مستندسازی تجارب نظام

در راستای مستندسازی تجارب نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در حوزه ارتقای اتحاد ملی به استناد مصاحبه از خبرگان این حوزه، تجارب آنان اخذوبه صورت خود نگاشت انجام شد. در ادامه بر اساس روش مستندسازی تجربیات، تجارب ناموفق مورد تحلیل واقع شده و علل آن مشخص و استخراج گردید که نتیجه آن به شرح زیر در این مقاله ارائه می‌گردد:

۱. محورها، ابعاد و مؤلفه‌های مستندسازی تجارب در حوزه ارتقای اتحاد ملی

برای تکمیل الگوی پیشنهادی ارتقای اتحاد ملی و کشف و برطرف ساختن نقاط ضعف الگوی راهبردی ارائه شده (مستخرجه از نظریات ولایت فقیه و قانون اساسی و تجارب نظام) با تعدادی از خبرگان حوزه اتحاد ملی مصاحبه شده است. جامعه‌ی آماری برای انجام این مصاحبه‌ها عبارت بوده است از شخصیت‌های اجرایی، علمی، سیاسی، فرهنگی، امنیتی و اجتماعی صاحب نظر در حوزه اتحاد ملی با حداقل مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد یا سطح ۳ حوزه علمیه با حداقل ۱۰ سال سابقه در این حوزه که برای نویسنده در دسترس بوده‌اند. مصاحبه‌ها از خبرگان مشخص شده در جامعه‌ی آماری، به صورت تمام شمار انجام شده و تا رسیدن به مرحله‌ی اشباع نظری و تکراری شدن پاسخ‌ها ادامه یافته است. مصاحبه شونده‌ها بعد از نفر یازدهم به تکرار رسید در عین حال ترکیب مصاحبه شونده‌ها شامل اشخاصی از چهره‌های دانشگاهی، حوزوی و اجرایی با تنوع بالایی از تجربه و حضور در حوزه پژوهش بوده است.

۲. تفکیک تجارب موفق و ناموفق حاصل از مصاحبه‌های به عمل آمده با خبرگان

۲.۱. تجارب موفق:

این تجارب در حوزه ارتقای اتحاد ملی مربوط به مجموع اقدامات، فعالیت‌ها، تدابیر، مدیریت‌ها و عملکرد مثبت، مطلوب، ایجابی و مناسب دستگاه‌ها، سازمان‌ها و ادارات و دست‌اندرکاران و مسئولین امر در ارتباط با ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی محورهای شش‌گانه مدیریتی و مولفه‌های ذیربط است.

۲،۲- تجارب ناموفق:

این تجارب نیز در حوزه ارتقای اتحاد ملی مربوط به مجموع اقدامات، فعالیت‌ها، تدابیر، مدیریت و عملکرد نامناسب، منفی، ناآگاهانه، سلبی دستگاه‌ها، سازمان‌ها و ادارات و دست‌اندرکاران و مسئولین امر در ارتباط با ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی محورهای شش‌گانه مدیریتی ذکر شده و مولفه‌های ذیربط است. در تجارب ناموفق فرض بر این است که تمامی این تجربیات مترتب بر حوزه‌های داخلی بوده و دشمنان و بیگانگان در این حوزه به طور مستقیم و غیر مستقیم دخیل نیستند.

۳. تحلیل تجارب ناموفق حاصل از مصاحبه‌های به عمل آمده با خبرگان در حوزه ارتقای اتحاد ملی؛

پس از ثبت تجارب موفق و ناموفق خبرگان متناسب با محورهای شش‌گانه و ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و مؤلفه‌های هر یک از آنها، به منظور بررسی علل چرایی بروز تجارب ناموفق و تلاش برای ممانعت از کسب مجدد آنها، این تجارب مورد تحلیل قرار می‌گیرد:

۳،۱. برنامه‌ریزی:

در این محور از محورهای شش‌گانه در ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی مشخص گردید: عدم اجرای کامل برنامه‌های مدون، عدم حصول اطمینان از هدفمندسازی اعتبارات، عدم همسوسازی برنامه‌ها، عدم هدفمندسازی اعتبارات و بودجه؛ عدم اجرای کامل و هدفمند، عدم هدفمندسازی اعتبارات اختصاصی، عدم جامع‌سازی برنامه‌ها در پوشش مطالبات، عدم هدفمندسازی اعتبارات در پوشش برنامه‌ها علل اصلی بروز تجارب ناموفق در حوزه برنامه‌ریزی بوده و برای این منظور باید هدفمندسازی، جامع‌سازی؛ پوشش، همسوسازی و اجرای کامل برنامه‌ریزی در فرآیند ارتقای اتحاد ملی همواره مدنظر قرار گیرد

۳،۲. هدایت:

در این محور از محورهای شش‌گانه نیز در ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی مشخص گردید: نبود مدیریت جهادی، کارآمد و شایسته بومی در اقتصاد، عدم بهره‌مندی از مدیریت بومی کارآمد در اقتصاد، نبود مدیریت جهادی فرهنگی، کارآمد بومی و فرهنگی، نبود مدیریت هدفمند و

جهادی، کارآمد بومی و مردمی علل اصلی بروز تجارب ناموفق در حوزه هدایت بوده و برای این منظور باید مدیریت جهادی، کارآمد، شایسته، متخصص و بومی و ملی در هدایت در فرآیند ارتقای اتحاد ملی همواره مدنظر قرار گیرد.

۳،۳. سازماندهی:

در این محور از محورهای شش‌گانه نیز در ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی مشخص گردید: نبود ساختارهای ملی کارآمد و هدفمند سیاسی؛ ضعف ساختارهای بومی و کارآمد سیاسی، ضعف ساختارهای ملی پاسخگو و مسئول اقتصادی، نبود سازمان‌های بومی کارآمد، متخصص و پیگیر اقتصادی، نبود ساختارهای ملی و جامع پاسخگو، مسئول و پیگیر و توانمند فرهنگی، نبود هدفمندسازی فعالیت‌های بومی در راستای فعالیت‌های فرهنگی ملی اسلامی، ضعف ساختارهای اجتماعی پاسخگو، مسئول و کارآمد، نبود ساختارهای بومی و کارآمد اجتماعی علل اصلی بروز تجارب ناموفق در حوزه سازماندهی بوده و برای این منظور باید ساختارهای کارآمد، پاسخگو، مسئول، هدفمند و متخصص بومی و ملی در سازماندهی در فرآیند ارتقای اتحاد ملی همواره مدنظر قرار گیرد.

۳،۴. هماهنگی:

در این محور از محورهای شش‌گانه نیز در ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی مشخص گردید: ضعف سطح همکاری و هماهنگی ملی سیاسی، ضعف سطح همکاری و هماهنگی بومی سیاسی، ضعف سطح همکاری و هماهنگی های ملی اقتصادی، ناکارآمدی همکاری و هماهنگی - های اقتصادی بومی، ضعف همکاری و هماهنگی سطوح میانی فرهنگی، ضعف سطح همکاری و هماهنگی فرهنگی بومی، ضعف سطح همکاری و هماهنگی سطوح اجتماعی، ضعف سطح همکاری و هماهنگی اجتماعی بومی علل اصلی بروز تجارب ناموفق در حوزه هماهنگی بوده و برای این منظور باید تقویت و کارآمدسازی سطوح همکاری و هماهنگی بومی و ملی در فرآیند ارتقای اتحاد ملی همواره مدنظر قرار گیرد.

۳،۵. پیاده‌سازی و اجرا:

در این محور از محورهای شش‌گانه نیز در ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی مشخص گردید: ضعف پیاده‌سازی و اجرای کامل و تکلیف‌مدار سیاسی و ملی، ضعف پیاده‌سازی و اجرای کامل و تکلیف‌مدار سیاسی بومی، ضعف پیاده‌سازی و اجرای کارآمد و کامل و قوی در امور اقتصادی ملی، ضعف پیاده‌سازی و اجرای کارشناسانه، مطلوب و مناسب امور فرهنگی ملی، ضعف و ناکارآمدی ساختارهای اجرایی در امور اجتماعی، ضعف و ناکارآمدی در پیاده‌سازی و اجرا امور اجتماعی بومی علل اصلی بروز تجارب ناموفق در حوزه پیاده‌سازی و اجرا بوده و برای این منظور باید تقویت، کارآمدسازی، تکلیف‌مداری و کار جهادی در پیاده‌سازی و اجرا در فرآیند ارتقای اتحاد ملی همواره مدنظر قرار گیرد.

۳،۶. نظارت و ارزیابی:

در محور پایانی از محورهای شش‌گانه نیز در ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی مشخص گردید: ضعف ایمان، خدامحوری، انصاف و عدالت در نظارت و ارزیابی سیاسی ملی، ضعف ایمان، خدامحوری، انصاف و عدالت در نظارت و ارزیابی سیاسی بومی، ضعف ایمان، خدامحوری، انصاف و عدالت در نظارت و ارزیابی اقتصادی و ملی، ضعف ساختارهای نظارتی و کنترلی قوی بومی در امور اقتصادی، نبود تکلیف‌مداری و کارآمدسازی نظارت و کنترل‌های فرهنگی ملی، ضعف ساختارهای نظارتی فرهنگی بومی، ضعف در تکلیف‌مداری و کارآمدسازی نظارت و کنترل‌های اجتماعی ملی، ضعف ساختارهای نظارتی اجتماعی بومی علل اصلی بروز تجارب ناموفق در حوزه نظارت و ارزیابی بوده و برای این منظور باید ایمان‌گرایی، خدامحوری، انصاف و عدالت و ساختارمندی قوی در نظارت و ارزیابی در فرآیند ارتقای اتحاد ملی همواره مدنظر قرار گیرد.

یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

الف: یافته‌های تحقیق

آنچه از تحلیل محتوای بیانات، فرامین و ابلاغیه‌های رهبران نظام و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برمی‌آید آن است که اتحاد ملی از ابتدای شکل‌گیری اندیشه‌ی انقلاب اسلامی در

منظومه‌ی فکری امام راحل(ره) و به تبع آن مقام معظم رهبری موجود بوده و برآمده از بنیان دینی اندیشه‌های آنان است و به همین دلیل در تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی و رویکردهای آن تبیین مؤلفه‌های اتحاد ملی به وضوح به چشم می‌خورد و هم در اندیشه رهبران نظام و همچنین در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ارتقای اتحاد ملی دیده شده و به موضوعی راهبردی و رسالتی بنیادین برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان تبدیل شده است. با تحلیل گفتمان بیانات، آثار و ابلاغیه‌های امام خمینی(ره)، رهبر معظم انقلاب و نیز قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در حوزه ارتقای اتحاد ملی در نیل به ارتقای اتحاد ملی و تحلیل و تفسیر شکاف میان گفتمان ولایت فقیه و قانون اساسی در حوزه مذکور، و برای پرکردن این شکاف نظری، الگوی راهبردی نیل به ارتقای اتحاد ملی، استخراج شده است که راهبرد اساسی برای نیل به ارتقای اتحاد ملی، «اسلام محوری و محوریت دین و معنویت» است که بر اساس دکترین «ارتقای اتحاد ملی براساس توانمندی اسلامی و ملی» تدوین شده است.

علاوه بر آن پس از بررسی مؤلفه‌های اتحاد ملی در اندیشه‌ی رهبران نظام و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و استخراج مؤلفه‌هایی که از میانگین کاربرد بالایی برخوردار هستند، مشاهده گردید که به ترتیب اسلام، وحدت کلمه، وحدت، امید، بصیرت، حفظ نظام اسلامی، اهداف اسلامی، استقلال و تمامیت ارضی، عدالت، خط و زبان فارسی آزادی، تاریخ مشترک و پرچم مهم‌ترین مؤلفه‌های ارتقای اتحاد ملی به شمار می‌آید. همان گونه که ذکر گردید اشتراک این مؤلفه‌ها در حوزه‌های مورد پژوهش نشانگر اهداف و بنیان‌های مشترک دینی موجود در حوزه‌های مذکور است.

ب: تجزیه و تحلیل یافته‌ها و نتیجه‌گیری

اکنون و در پایان این مقاله، با استفاده از بررسی روش‌مند، علمی و هدف‌دار ارتقای اتحاد ملی در مقطع زمانی پس از انقلاب اسلامی و تدوین، مستندسازی و تئوریزه‌سازی گفتمان ولایت فقیه در حوزه ارتقای اتحاد ملی، الگوی راهبردی در موضوع ارتقای اتحاد ملی براساس مؤلفه‌های بدست آمده با ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های آن بدست آمده است که در پایان مقاله تقدیم خوانندگان می‌گردد.

اهم ابعاد، مولفه‌ها، شاخص‌ها و روابط بین آن‌ها در الگوی راهبردی در حوزه ارتقای اتحاد بر اساس گفتمان ولایت فقیه (حضرت امام خمینی(رحمت الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای(مدظله العالی)) و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر تعالی بخشی نظام مدیریت کشور برگرفته

از بنیان مستحکم حکومت مردم‌سالاری دینی، توانایی‌های درونی و ظرفیت‌های معرفتی و غنای فکری و فرهنگی دین مبین اسلام و در راستای توجه همه‌جانبه به خاستگاه اتحاد ملی جمهوری اسلامی ایران، همبستگی ملی، عدالت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و حفظ هویت ایرانی-اسلامی با رویکرد وحدت کلمه تعیین و ارائه می‌گردد.

پیشنهادها و ارائه الگو:

جهت ارتقای اتحاد ملی بر اساس گفتمان ولایت فقیه (حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی)) و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که از ضرورت، اهمیت و حساسیت ویژه‌ای برخوردار است پیشنهاد سرمایه‌گذاری مضاعف روی راهبردهای زیر تاکید می‌گردد:

- مجموعه تدابیری که منتج به حضور مضاعف در صحنه‌های انقلاب، انتخابات و مشارکت‌های مردمی گردد؛
- مناسبت‌ای مذهبی و ملی، هفته وحدت، اجتماعات ملی، نمازهای جمعه و عید فطر، نمازهای جماعت، برپایی راهپیمایی ۲۲ بهمن و روز قدس؛
- اقتصاد مقاومتی، تولید و توزیع برابر، زیرساخت‌های اقتصادی، بهره‌برداری از فرصت‌ها و ظرفیت‌های اقتصاد بومی
- افتخارات و حماسه‌های تاریخی، اسلامی و ملی مانند دفاع مقدس، روحیه حماسی و ملی، فرهنگ ایثار و شهادت
- شهروندی اسلامی-ایرانی، جامعه توحیدی، عدالت اجتماعی، سازمان‌های مردم‌نهاد اجتماعی، حقوق اجتماعی، امنیت اجتماعی، بیمه و تامین اجتماعی، شوراهای اسلامی؛
- تعمیق روحیه استکبارستیزی، هوشیاری و بصیرت‌زایی در ملت در مقابل دشمنان کشور؛
- بهره‌مندی از ظرفیت‌های منطقه‌ای و محلی، بهره‌مندی از فرصت‌های اقتصادی، اهتمام در زیرساخت‌های اقتصادی و تولیدی با رویکرد اقتصاد مقاومتی؛
- عدالت آموزشی و پژوهشی؛
- توجه و احترام به خرده فرهنگ‌های بومی و محلی و آموزش زبان و گویش‌های محلی و قومی؛
- فرصت‌های برابر اجتماعی، حقوق شهروندی، حقوق برابر قضایی، امنیت قضایی؛

- ایجاد سازوکار مناسب برای رشد بهره‌وری عوامل تولید (انرژی، سرمایه، نیروی کار ...)
و محرومیت‌زدایی؛
  - توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی در چارچوب سیاست‌های کلی اصل ۴۴
قانون اساسی؛
  - تقویت هویت ملی متناسب با آرمان‌های انقلاب اسلامی، اعتلا و عمق و گسترش دادن
معرفت و بصیرت دینی بر پایه قرآن و مکتب اهل بیت (علیهم السلام) و اصلاح نظام
آموزشی کشور؛
  - تلاش در جهت تحقق عدالت اجتماعی و ایجاد فرصت‌های برابر و ارتقاء سطح
شاخص‌هایی از قبیل آموزش، سلامت، تأمین غذا، افزایش درآمد سرانه و مبارزه با فساد؛
  - گسترش عدالت اجتماعی در سطح مناطق و نقاط محروم و مرزی؛
  - پیگیری و اجرای مطالبات در تمام چهار حوزه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی
توسط نهادها و سازمان‌های مسؤول دولتی و غیردولتی در مرکز و مناطق استانی؛
  - سنجش، کنترل و نظارت نهایی در تمام چهار حوزه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و
اجتماعی به منظور حصول اطمینان از تحقق مطالبات مردمی مانند عدالت اقتصادی،
مردم‌سالاری دینی، اعتلای فرهنگ متعالی دینی و ارتقای سرمایه اجتماعی
- طبق نتایج حاصل از احصاء ابعاد، مولفه‌ها، شاخص‌ها و روابط بین آن‌ها که به وسیله پژوهشگر
انجام شد، الگوی راهبردی حوزه ارتقای اتحاد ملی مبتنی بر تدوین گفتمان ولایت فقیه و قانون
اساسی جمهوری اسلامی ایران به صورت زیر در چهار حوزه سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و
اقتصادی بشرح شکل صفحه بعد ارایه می‌گردد:

منابع:**الف- فارسی**

- قران کریم، ترجمه آیتی، عبدالمحمد (۱۳۶۸)، تهران، انتشارات سروش
- نهج البلاغه، ترجمه دشتی، محمد (۱۳۷۹)، تهران، انتشارات موسسه فرهنگی زهد
- امام خمینی (ره) (۱۳۸۵)، صحیفه نور، قم: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور
- امام خامنه‌ای (مدظله العالی) (۱۳۹۱)، حدیث ولایت، قم: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور
- آژنگ، نصرالله (۱۳۸۱)، گنجینه لغات، ج ۱، انتشارات گنجینه
- اولیو راستلی و بلاک، آلن (۱۳۸۵)، فرهنگ اندیشه نو، ترجمه: علی‌پاشایی و دیگران، تهران، نشر مازیار
- چلبی، مسعود (۱۳۷۹)، میزگرد وفاق اجتماع، فصلنامه مطالعات ملی، شماره ۲ و ۳
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۸۵) لغت نامه دهخدا، موسسه دهخدا
- زمانیان، علی (۱۳۸۶) انسجام، ضرورتی اجتناب ناپذیر، تهران، مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام
- زورق، محمد حسن (۱۳۸۹)، ارتباطات و آگاهی، ج ۱، تهران، انتشارات سروش
- زورق، محمد حسن (۱۳۹۰)، دو حرکت در تاریخ، ج ۱، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی
- زورق، محمد حسن (۱۳۹۱)، ارتباطات و آگاهی، ج ۳، تهران، انتشارات سروش
- عمید، حسن (۱۳۷۹)، «فرهنگ فارسی»، تهران، انتشارات امیرکبیر، چاپ نوزدهم
- فرخزاد، پرویز (۱۳۸۴)، راهنمای پژوهش تاریخی (کتابخانه ای)، تهران، طهوری.
- مجردی، سعید (۱۳۹۱). اینترنت و امنیت اجتماعی. چاپ اول، تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- معین، محمد (۱۳۸۴)، فرهنگ فارسی معین، تهران، انتشارات ادنا
- میرحیدر، دره (۱۳۸۰) مبانی جغرافیای سیاسی، تهران، انتشارات سمت
- نفیسی، علی اکبر (۱۳۱۸) فرهنگ نفیسی، ج ۱، انتشارات خیام
- نئوندورف، کیمبرلی ای (۱۳۹۵) راهنمای تحلیل محتوا، ترجمه: حامد بخشی و وجیهه جلائیان
بخشده، چاپ اول، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.